https://doi.org/10.71099/mz.23195

Richter Pál

ÚTBAN A REMETELÉT FELÉ?*

A magyar népzenekutatás szerepe és jelenléte a tudományág nemzetközi szervezetében

Összefoglalás

A Nemzetközi Népzenei Tanács (IFMC) Kodály Zoltán elnöksége alatt (1961–1967) öt nemzetközi konferenciát tartott, amelyeken mindegyik alkalommal magyar delegáltak is részt vettek. Maga Kodály három konferencián tudott személyesen jelen lenni. A konferenciák témái, amelyek megformálásában, kiválasztásában és megfogalmazásában az elnöknek is szerepe volt, erőteljesen kapcsolódtak a magyar népzenekutatás főbb feladataihoz, célkitűzéseihez, úgymint a vokális és a hangszeres stílusok elemzéséhez, a néptáncokhoz és zenéjükhöz, a zenei alapú rendszerezéshez (amely egyúttal a budapesti konferencia témája is volt), valamint a népzene és zenetörténet kapcsolatához. Joggal jelenthetjük ki, hogy ebben az időben a nemzetközi népzenekutatás egyik csúcsintézménye, kutatóműhelye Magyarországon, Budapesten volt. Ezt követően a magyar etnomuzikológiai kutatások veszítettek meghatározó szerepükből, és a magyar kutatók jelenléte, súlya is csökkent a nemzetközi színtéren. A változásnak ezt az irányát a zenetörténeti és a népzenekutatások egy intézménybe történő összevonása sem fordította meg 1974-et követően. Kívülről szemlélve úgy tűnhetett, egyfajta remetelétbe zárkózott a magyar szakma, annak ellenére, hogy komoly, nagy vállalásokat tudhatott magáénak, és többen fáradságot nem kímélve igyekeztek a nemzetközi fórumokon mindezt láthatóvá tenni. Több mint fél évszázad elteltével a kedvezőtlen folyamat hátterének feltárása, elemzése a magyar népzenekutatás jövője szempontjából szükséges, de természetesen nem elégséges feladat.

Kulcsszavak: Nemzetközi Népzenei Tanács, A Hagyományos Zene Nemzetközi Tanácsa, Zene és Tánc Hagyományok Nemzetközi Tanácsa, IFMC, ICTM, ICTMD, Zenetudományi Intézet, népzenekutatás, Kodály Zoltán

Somfai László emlékére

Minden szervezeti összevonás feszültségekkel jár, az eredményt tekintve pedig egyaránt jelentkeznek előnyök és hátrányok. Így volt ez 2012-ben is, amikor a Zenetudományi Intézet függetlenségét szüntették meg, és szándéka ellenére egy kutatóközpont tagintézeteként működhetett tovább, és hasonlóképpen 50 évvel ezelőtt is, amikor az addig önálló MTA Népzenekutató Csoportot olvasztották be

* A Zenetudományi Intézet fennállásának 50. évfordulója alkalmából rendezett konferencián 2024. április 12-én a Zenetudományi Intézetben elhangzott *Útban a remetelét felé? Népezenekutatás a Zenetudományi Intézetben* című előadás kibővített változata. A szerző az ELTE HTK Zenetudományi Intézet kutatója.

a Zenetudományi Intézetbe.[1] Az elmúlt 12-13 év tapasztalatai alapján elmondható, hogy a legjobban érezhető hátrány az intézményi hierarchiában az eggyel alsóbb szintre kerülés, az adott terület, tudományág önálló láthatóságának, képviseletének a nehezebbé válása, az esetleges kiszolgáltatottság a felsőbb intézményi szintnek. Kétségkívüli előny pedig a nagyobb szervezet tehetetlensége, ezáltal a kutatóműhely létezésének megnövekedett védettsége, az erőteljesebb érdekképviselet a nagyobb intézmény teljességét tekintve, és mai korunkban a jobb pályázati lehetőségek. Az 50 éve lezajlott egyesítés körülményeiről, időzítéséről, folyamatáról, viszontagságairól már többször hallottunk és több helyen olvashatunk is,[2] így jelen tanulmány sokkal inkább a népzenekutatás, az etnomuzikológia mint tudományág, ezen belül a magyar kutatás alakulását, helyzetét vázolja a népzene, illetve hagyományos zene nemzetközi szervezetén belüli tevékenységének tükrében.[3] A címben szereplő remetelét a nemzetközi tendenciák és a magyar kutatás lehetőségei között meglévő ellentmondásokra, feszültségre, veszélyre, és nem egyes kutatások, vagy kutatók szerepére utal.

A Nemzetközi Népzenei Tanács (International Folk Music Council – IFMC) Kodály Zoltán elnöksége alatt (1961–1967) öt nemzetközi konferenciát tartott, amelyeken mindegyik alkalommal magyar delegált vagy delegáltak is részt vettek.[4] Maga Kodály három konferencián tudott személyesen jelen lenni. Korábban, még 1956-ban az IFMC trossingeni konferenciáját levélben köszöntötte, amelyben általánosságban hangsúlyozta a népzene fontosságát és erényeit.[5]

1 1974-ben a Magyar Tudományos Akadémia összevonta korábbi zenetudományi kutatóhelyeit, a Népzenekutató Csoportot és a Bartók Archívumból kibővült Zenetudományi Intézetet: az MTA Népzenekutató Csoport elvesztette önállóságát, beolvasztották az MTA Zenetudományi Intézetbe, a kisebb létszámú intézménybe a nagyobb létszámút. Így jött létre a 2011 végéig önálló intézményként, 2012 óta pedig tagintézményként működő, a zenetudomány számos területét a magyar nyelvterületen egyedülállóan művelő Zenetudományi Intézet. Az MTA elnökének kezdeményezésére és a közgyűlés jóváhagyásával a kutatóhálózatot 2012. január 1-vel átszervezték, az önálló intézeteket kutatóközpontokba vonták össze, így a Zenetudományi Intézet is, elvesztve önállóságát, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont (BTK) tagintézeteként működött tovább. Ld. Fodor Pál: „A Bölcsészettudományi Kutatóközpont rövid története, 2011–2020". In: *A változás állandósága. Humán tudományi kutatások a Bölcsészettudományi Kutatóközpontban 2012–2025. Köszöntő kötet Balogh Balázs 60. születésnapjára.* Szerk. Borsos Balázs, Molnár Antal. Budapest: ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja, 2026, 13–47., ide: 15–17; Richter Pál: *Zenetudomány és intézete,* uott, 273–303., ide: 280.

2 Az összevonásról és előzményeiről: Tallián Tibor: *A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének rövid története,* https://www.zti.hu/files/zti/MTA_ZTI_Tortenete.pdf (2001, utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.), 6–8.; Richter Pál: „A 200 éves Magyar Tudományos Akadémia és a népzenekutatás". *Magyar Tudomány,* 186/2. (2025), 245–255., ide: 252–253. DOI: 10.1556/2065.186.2025.2.4; uő: *Zenetudomány és intézete,* 279–280.

3 A Zenetudományi Intézet műhelyeinek, osztályainak munkájáról: Richter Pál: *Zenetudomány és intézete*, 288–295.

4 A nemzetközi szervezet IFMC, majd ICTM konferenciáinak listáját ld. az 1. Függelékben. A lista összeállítása a szervezet hivatalos értesítői (Bulletin) alapján történt: *Bulletin of the International Folk Music Council,* https://ictmusic.org/publications/bulletin-ictmd/past-issues (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

5 Az eredeti német nyelvű köszöntő: *Bulletin,* 1956/10, 6–7. Magyarul: Kodály Zoltán: *Visszatekintés. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok,* III. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum Kiadó, 2008,

Elnöksége alatt Kodálynak már meghatározó szerepe volt a konferenciatémák kialakításában, megfogalmazásában és kijelölésében, így azok erőteljesen kapcsolódtak a magyar, de éppúgy az akkori nemzetközi színtéren folyó népzenekutatás főbb feladataihoz, célkitűzéseihez, úgymint a vokális és a hangszeres stílusok elemzéséhez, a néptáncokhoz és zenéjükhöz, a zenei alapú rendszerezéshez (amely egyúttal a budapesti konferencia témája is volt), valamint a népzene és zenetörténet kapcsolatához. Joggal jelenthetjük ki, hogy ebben az időben a nemzetközi népzenekutatás egyik csúcsintézménye, kutatóműhelye Magyarországon, Budapesten működött. Ezt mutatja a nemzetközi szervezetben való hangsúlyos részvétel is. Lajtha László az IFMC megalakulásától, 1947-től kezdve egészen haláláig, 1963-ig az igazgatótanács (Executive Board – EB) tagja volt. A nemzetek sorában Magyarország volt a negyedik, amelynek Nemzeti Bizottsága (National Committee) alakult (1951 Hollandia, 1952 Jugoszlávia, 1955 Németország, 1956 Magyarország), amelyet az 1956-ban Trossingenben (Németország) rendezett konferencián Kodály levelének felolvasását követően fogadtak el nagy tetszésnyilvánítással.

> Engem ért a megtisztelő feladat tájékoztatni Önöket, hogy megalakult a Nemzetközi Népzenei Tanács Magyar Nemzeti Bizottsága, amelynek elnökévé engem választottak meg. Bizottságunk életre hívásának célja, hogy erősítsük a magyar népzenével foglalkozók részvételét a Nemzetközi Tanács munkájában, és ezáltal szélesítsük a magyar népzene nemzetközi kapcsolatait. Nemzeti Bizottságunk az IFMC korábbi egyéni tagjai mellett magába foglalja a népzenében érintett legfontosabb intézmények képviselőit, mint a Zeneakadémia, a Népművészeti Intézet, a Néprajzi Múzeum, a Magyar Rádió, a Tudományos Akadémia, a Kultúrkapcsolatok Intézete, a Magyar Zeneművészek Szövetsége és a Táncművészek Szövetsége. Ebből eredően határozott kívánságunk, hogy a Magyar Nemzeti Bizottságot a Nemzetközi Népzenei Tanács hivatalos tagjának ismerjék el. A [Magyar] Nemzeti Bizottság tagjainak részletes jegyzékét egy későbbi időpontban juttatjuk el.[6]

391. Ehhez lásd: Richter Pál: „'Ha ló nincs, a szamár is jó'. Kodály Zoltán és a Nemzetközi Népzenei Tanács elnöki tisztsége (1961–1967)". *Magyar Zene* 62/2. (2024. május), 204–212., ide: 205.

6 „I have the honour to inform you that in order to extend the participation of the cultivators of Hungarian folk music in the work of the International Folk Music Council and thus to broaden the International relations of Hungarian folk music, a Hungarian National Committee of the International Folk Music Council has been formed, of which I have been elected president. The National Committee includes, in addition to former individual members of the International Folk Music Council, the representatives of the most important institutions concerned with folk music, such as the Academy of Music, the Institute of Folk Art, the Ethnographical Museum, the Hungarian Radio, the Academy of Sciences, the Institute of Cultural Relations, the Association of Hungarian Musicians and the Association of Dancers. It is our wish, therefore, that the Hungarian National Committee of the International Folk Music Council be acknowledged as a corporate member of the International Folk Music Council. We shall forward a detailed list of members of the National Committee at a later date." *Bulletin,* 1956/10. Kodálynak az 1956-os trossingeni konferenciához szóló nyilatkozatát a Magyar Nemzeti Bizottság megalakulásáról a konferencia keretében tartott nyolcadik közgyűlésen olvasták fel és fogadták el (*Bulletin*, 1956/10., 15–16.). A szervezet 1957. augusztus 26-án Koppenhágában tartott kilencedik közgyűlésén az igazgatótanács beszámolója szerint felsorolták a nemzeti bizottságokat (*Bulletin,*1957/9., 7.), ötödikként Kanada abban az évben hozta létre bizottságát.

Járdányi vett részt személyesen az eseményen, előadást is tartott, és továbbította Kodály kezdeményezését: az IFMC hasson oda, segítse elő, hogy a Bartók által még életében kiadásra előkészített román és szlovák gyűjteményét mihamarabb megjelentessék az USA-ban.[7] Kodály a gyűjtemények minél előbbi kiadását nemcsak a magyar népzenekutatás, hanem az „összehasonlító zenefolklór" szempontjából nemzetközileg is nélkülözhetetlennek tartotta. Egy évvel később, a Koppenhágában tartott közgyűlésen Maud Karpeles titkár ez ügyben beszámolt arról, hogy a New-York-i Bartók-hagyaték vagyonkezelője úgy tájékoztatta, kiváló szakembereket bíztak meg Bartók török, román és szlovák gyűjteményének kiadásra előkészítésével.[8] A török és román anyag tekintetében a munka gyakorlatilag elkészült, és amint a szlovákkal is végeznek, mindhárom gyűjteményt ki fogják adni.[9] A vagyonkezelő, Bátor Viktor (1891–1967) ügyvéd által adott tájékoztatás inkább csak a kérdező megnyugtatását szolgálhatta, és nem igazán alapulhatott valós tényeken, legalábbis a gyűjtemények kiadásra való előkészítésének fokát illetően.[10]

Járdányi a trossingeni konferencián egyúttal felajánlotta, hogy az 1957. évi konferenciát Budapesten rendezzék. Ennek előkészítése érdekében még 1956. szeptember végén Budapestre látogatott a szervezet titkársága, és Kodállyal és az IFMC Magyar Nemzeti Bizottságával sikeresen megtörténtek a szükséges egyeztetések.[11] Végül az októberi forradalom és az azt követő katonai események,

7 *Bulletin*, 1956/10., 16–17.

8 A román és a török gyűjteményt Benjamin Suchoff adta közre. A szlovák gyűjtemény gondozására Veress Sándort kérték fel: Dalos Anna: *Veress Sándor válogatott leveleinek közreadásáról* – előadás, Budapest: Zenetudományi Intézet, 2026. április 23. https://zti.hu/hu/hirek-esemenyek/122-2026/1445-tudomanyos-forum-dalos-anna (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

9 *Bulletin,* 1957/9., 6. A gyűjtemények megvalósult kiadásai: román – *Rumanian Folk Music I III*. The Hague: Martinus Nijhoff, 1967; szlovák – *Slovenské ľudové piesne,* I–IV. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1959, 1970, 2007, 2022; török – *Turkish Folk Music from Asia Minor.* Princeton: Princeton University Press, 1976; (javított, átdolgozott kiadása: ed. Bartók Péter, Homosassa: Bartók Records, 2002; magyar kiadása: uő: Török népzene Kis-Ázsiából. Közr. Sipos János, Budapest: L'Harmattan BTK Zenetudományi Intézet, 2019.

10 A szlovák gyűjtésnek a támlapgyűjteménye volt az Egyesült Államokban, Bartók rajtuk készítette elő a közreadást, és csak „piszkozatnak" hívta őket, a hangfelvételek nem voltak ott. 1956-ban egyébként Csehszlovákiában már javában dolgozhattak a gyűjtemény 1959-ben megjelent első kötetén, ráadásul a Bartók által a Matica Slovenskának átadott teljes anyag birtokában, lejegyzésekkel és hangfelvételekkel. Viszont a szlovák kutatók feltehetően nem ismerték teljeskörűen Bartóknak az anyag elrendezésében, a tervezett közreadásnak a „piszkozatban" rögzített változtatásait, pontosításait, legalábbis a Maticával kötött ezirányú szerződés felmondását követően. Bartók 1923. október 29-én adta át a 248 fonográfhengert a hozzájuk tartozó támlapokkal együtt a Matica Slovenskának, ugyanakkor a gyűjtemény kiadásának kéziratán még tovább dolgozott. 1928. május 16-án kelt levelében tájékoztatta részletesen a szlovák felet, hogy végre sikerült befejeznie a gyűjtemény kéziratát, 1932. június 22-én, a kiadás vállalt határidejének lejártakor pedig megelégelve az addigi késlekedést, felmondta a szerződést. Ld. *Bartók Béla levelei*. Szerk. Demény János. Budapest: Zeneműkiadó, 1976, 301–302., 353–354., 437–445. Magyar részről kezdeményezték a „piszkozat" kiadását egy hatkötetes sorozatban, amelyből csak az első kötet látott napvilágot: *Szlovák népdalok. Bartók Béla Tót népdalok című gyűjteményének „piszkozata"*. Szerk. Sztakovics Erika, Käfer István, Szeged: Gerhardus, 2011.

11 *Bulletin*, 1957/9., 7.

a szovjet bevonulás miatt csak 1964-ben rendeztek Magyarországon konferenciát. A szervezet 17. konferenciája Budapesten (1964. augusztus 17–25.) nagy jelentőségű esemény volt szakmai és tudománypolitikai szempontból egyaránt, mintegy 30 országból több mint 250 résztvevővel.[12] Ráadásul azon a nyáron, június 16. és július 3. között tartották szintén Budapesten a Nemzetközi Zenepedagógiai Tanács (International Society for Music Education – ISME) 6. világkonferenciáját, amelyre több száz meghívott volt hivatalos.[13] Az IFMC 1964. októberi hivatalos közlönyében a hazai résztvevők száma 76 fő volt a közreadott lista szerint, ami a szervezet történetében (amennyire a honlapon a konferenciaprogramok és Bulletinek alapján utána lehetett nézni) a második legmagasabb szám (az 1999-es hiroshimai konferencián 93 japán előadó volt).[14] A magyar zene- és népzenekutatói szakma szinte teljes létszámban jelen volt (lásd a 2. Függeléket). Az elhangzott előadások teljes terjedelmükben a *Studia Musicologica*ban jelentek meg.[15]

A budapesti konferencia keretében, a témához kapcsolódva hívták életre a népzenei elemzéssel és rendszerezéssel foglalkozó munkacsoportot (Study Group of Analysis and Systematization of Folk Music, 1965–2005) is, amely egészen a rendszerváltozást követően, a 90-es évek elejéig volt aktív, utolsó dekádjában viszont már nem igazán működött, inkább csak névlegesen létezett.[16] 1978-ban Debrecenben tartotta a munkacsoport a 7. szimpóziumát az MTA Zenetudományi Intézet meghívására. Az elhangzott előadásokat szintén a *Studia Musicologica*ban közölték.[17] A munkacsoport egyik legfontosabb, legnagyobb tekintéllyel bíró

12 *Bulletin,* 1964/10., 3–9. Az 1964-es budapesti kongresszusra a magyar népzenéről áttekintést nyújtó mikrobarázdás lemezt adtak közre, gyűjtésekből összeválogatott hangfelvételekkel (*Hungarian Folk Music*. Szerk. Rajeczky Benjamin. Budapest: Qualiton, 1964, LPX 1187), valamint a konferenciáról egy film is készült (Richter Pál: *„Ha ló nincs, a szamár is jó”…,* 210.). A magyar népzenekutatásról pedig egy erre a célra összeállított könyv tájékoztatta a külföldi vendégeket: *Folk Music Research in Hungary.* Resp. ed. Lajos Vargyas, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1964.

13 Kodály Zoltán: „Két zenei konferencia Budapesten”. In: uő: *Visszatekintés,* III., 128–129. A nemzetközi konferenciák korabeli jelentőségéről ld. László Szabolcs: „Világkörüli útra indul a Kodály-módszer. Két nemzetközi konferencia a kádári Magyarországon”, *Újkor.hu* 2024. 07. 27., https://ujkor.hu/content/vilagkoruli-utra-indul-a-kodaly-modszer-nemzetkozi-konferencia-a-kadari-magyarorszagon (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.); uő: *Cold War Brokers. Hungarian-American Cultural Exchanges and Transnational Mobility, 1956–1989.* London: Bloomsbury Academic, 2026.

14 Ld. *Bulletin,* 1964/10, 5–7.; 35th ICTM Conference: 19-25 August 1999. List of Participants: https://www.ictmusic.org/sites/default/files/documents/world%20conferences/other/1999%20ictm%20world%20conference%20participants.pdf (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

15 *Studia Musicologica* VII. Red. Zoltán Kodály, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1965.

16 Általánosságban a megszűnt munkacsoportokról: Don Niles: „ICTM Study Groups: Origins and Issues”. In: *Celebrating the International Council for Traditional Music. Reflections on the First Seven Decades.* Eds. Svanibor Pettan, Naila Ceribašić, Don Niles. Ljubljana: University of Ljubljana Press and International Council for Traditional Music, 2022, 211–224., ide: 218–219. A népdalrendezéssel foglalkozó munkacsoport történetéről és működéséről ld. Oskár Elschek–Lydia Mikušova: „Publications, Studies, and Activities of ICTM Study Group on Analysis and Systematization of Folk Music”, *Yearbook for Traditional Music,* 23. (1991), 181–189.; Oskár Elschek: „Some Reflections Concerning the Study Group on Analysis and Systematization of Folk Music and Other Early Study Groups”. In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 392–395.

17 Ujfalussy József (szerk.): „Studiengruppe für Analyse und Systematisierung der Volksmusik (IFMC); Debrecen–1978”, *Studia Musicologica* 20/1–4. (1978), 213–379.

szereplője Oskár Elschek (1931–2026) volt. Budapesten fogalmazódott meg a történeti források fontossága, azok kutatása, és ennek megfelelően egy munkacsoport (Study Group on Historical Sources) megalakítása, amely kezdetben három témát átfogó bizottságként (Committee on Comparative and Historical Ethnomusicology) Erich Stockmann[18] vezetésével, majd 1967-ben témánként külön munkacsoportokat alakítva kezdte meg munkáját. A történeti forrásokkal foglalkozó munkacsoport, melynek elnöke 1967–1988 között Rajeczky Benjamin volt, 1972-ben Magyarországon tartotta tanácskozását.[19]

Kodály halálát követően a magyar etnomuzikológiai kutatások veszítettek meghatározó szerepükből, és a magyar kutatók jelenléte, súlya is fokozatosan csökkent a nemzetközi színtéren. Önmagában teljesen természetes, hogy kora nemzetközileg is egyik, ha nem a legnagyobb szaktekintélyének, szellemi vezetőjének távozásával az adott műhely jelentősége csökken. A Nemzetközi Népzenei Tanácsban (IFMC), majd 1981-től új nevén *A Hagyományos Zene Nemzetközi Tanácsá*ban (International Council for Traditional Music – ICTM) egészen 1991-ig volt magyar kutató – Sárosi Bálint– az igazgatótanácsban (EB), és a magyar nemzeti bizottság működése is folyamatos mind a mai napig.[20] Az 1967 utáni konferenciákon is majdnem mindig volt egy-két magyar résztvevő: Rajeczky Benjamin, Sárosi Bálint, Martin György, Vikár László és Szomjas-Schiffert György, a 80-as évek végétől Tari Lujza, Kovalcsik Katalin, Felföldi László, majd Sipos János. A nagy világkonferenciákon kívül a kisebb, tematikus, illetve munkacsoport-szimpóziumokon is részt vettek magyarok, illetve Magyarországra is szerveztek ilyen konferenciákat. 1973-ban Balatonalmádiban tartották a hangszerekkel foglalkozó munkacsoport tanácskozását,[21] Martin György az 1976-ban Lengyelországban rendezett etnokoreológiai értekezleten a leánykörtáncokról tartott előadást,[22] 1989 szeptemberében Kovalcsik Katalin szervezésében a ZTI-ben fogadták az ICTM fiatal etnomuzikológusok csoportját.[23] A nemzeti bizottságunk beszámolói alapján pedig a szakma, ha nem is minden évben, de megfelelő rendszerességgel tájékozódhatott a magyarországi kutatások helyzetéről, tematikájáról, publikációkról, de még Vikár László Montrealban és Dobszay László USA-ban 1971-ben adott több hónapos kurzusairól vagy Vargyas Lajos 1973-ban a Harvardon tartott előadásáról is.[24] A világkon-

18 Erich Stockmann (1926–2003), iskolateremtő német etnomuzikológus, organológus.

19 Susanne Ziegler–Ingrid Åkesson: „ICTM Study Group on Historical Sources". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 263–269. A magyarországi konferencia 16 előadása nyomtatásban is megjelent: *Studia Musicologica* 15. (1973), 3–320.

20 Az igazgatótanács (EB) magyar tagjai: Lajtha László (1947–1963), Rajeczky Benjamin (1967–1979), Sárosi Bálint (1978–1981 kooptált, 1981–1991). A Magyar Nemzeti Bizottság elnökei, illetve titkárai (Chairs/secretaries of Hungarian National Committee): Kodály Zoltán (1956–1961), Ádám Jenő (1961–1975) Vikár László (a titkári teendőket 1971-ben vette át Ádám Jenőtől, 1975–1995), Tari Lujza (1996–2007), Kovalcsik Katalin (2008–2012), Sipos János (2013–2020), Lipták Dániel (2020–).

21 *Bulletin,* 1973/10., 26.

22 *Bulletin,* 1977/11., 32.

23 *Bulletin,* 1989/10., 23–25.

24 *Bulletin,* 1971/10., 32–33.; 1973/10., 34.

ferenciák közül ki kell emelni az 1989-es, az ausztriai Schladmingban megrendezett eseményt, amelyen külön magyar ülésszakot szerveztek *Musikanten und Tänzer aus Ungarn* címmel.[25] A kutatók mellett táncházas zenészek is tartottak előadást. A konferencia magyar résztvevői tizennégyen voltak, név szerint: Falvy Zoltán, Tari Lujza, Felföldi László, Szomjas-Schiffert György, Sárosi Bálint, Halmos István, Virágvölgyi Márta, Jánosi András, Konkoly Elemér, Halmos Béla, Juhász Zoltán, Paksa Katalin, Rudas Márta és Vavrinecz András. Ebben az esetben persze érdemes figyelembe venni, hogy a kifejezetten magyar ülésszakot hányan hallgatták meg, mekkora közönsége volt, mert az ilyen jellegű paneloknál fennáll a veszély, hogy a téma túlzottan ország- vagy népspecifikus jellege miatt nem vált ki igazán széles érdeklődést a konferencia résztvevői körében, és elszigeteltté válik. A párhuzamosan zajló ülésszakok miatt ennek megvan az esélye.[26]

A 90-es években és az ezredforduló idején még az Európában megtartott világkonferenciákon is viszonylag gyenge volt a magyar részvétel. 1993-ban Berlinben egyetlen magyar előadó sem volt, 1997-ben Nyitrán Felföldi László és Olsvai Imre egy szlovák kollégával szerepeltek együtt egy regionális érdeklődésű szekcióban, amelyet egy cseh kutató vezetett. Rajtuk kívül még Pintér István tartott a számítógépes népdallejegyzésekről előadást. 2005-ben Sheffieldben (Nagy-Britannia) Kovalcsik Katalin, Sipos János és Tari Lujza voltak jelen. A távoli helyeken rendezett konferenciákra pedig esetleges volt egy-egy magyar előadó számára, hogy el tudjon jutni (1999: Hirosima – Japán, Kárpáti János; 2004: Fucsou és Csüancsou – Kína, Sipos János). 2007-ben azután a bécsi konferencián ismét nagyobb magyar jelenlét volt egy Tari Lujza által szervezett panelnek köszönhetően (Felföldi László, Kovalcsik Katalin, Lázár Katalin, Richter Pál, Szalay Olga, Tari Lujza), törökös témában Sipos János két előadást is tartott. Neki köszönhető, hogy 2006 februárjában a törökös nyelvű népek hagyományos zenéjének kutatására új munkacsoport alakult (*Study Group on Music of the Turkic-speaking World*), miután még a 2005-ös, Sheffieldben rendezett konferencián kezdeményezte a törökös nyelvű népek kultúrájával foglalkozó új műhely felállítását.[27] Ezt követően csak bő 10 év múlva, 2017-ben rendeztek ismét európai helyszínen, Limerickben (Írország) világösszejövetelt. Ezen Felföldi László és

25 Programme 1989 ictm world conference, 14., https://ictmd.org/sites/default/files/documents/world%20conferences/programmes/programme%201989%20ictm%20world%20conference.pdf (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

26 Schladmingban kettő futott párhuzamosan. Az összesen nyolc előadásból álló, terjedelmes, kurrens magyar kutatásokról szóló és néptánczenei ülésszak alatt két egymást követő másik tematikájút is lehetett választani: *Music and Gender* V. (Zene és társadalmi nem V.), valamint egy nyilván nagy érdeklődést kiváltó, nemzetközi előadói gárdát felvonultató *Die Klezmorim: Vergangenheit und Gegenwart* (A klezmer: múlt és jelen) panel. Ennek ellenére Jánosi András visszaemlékezése szerint nagy volt az érdeklődés a magyar panel iránt, sokan meghallgatták, ami talán annak is köszönhető volt, hogy nemcsak népzenekutatók, hanem gyakorló zenészek is részt vettek benne.

27 Sipos János a munkacsoport titkári teendőit is ellátta 2006–2010-ig. Razia Sultanova: „ICTM Study Group on Music of the Turkic-speaking World". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 356–362., ide: 357., 360.

Richter Pál vettek részt,[28] majd 2019-ben és 2022-ben Bangkokban és Lisszabonban Richter Pál panelt szervezett fiatal kollégák (Salamon Soma, Lipták Dániel, Mihó Attila) bevonásával. A nagy konferenciák mellett a 2010-es évektől sikerült újból munkacsoportszintű szimpóziumokat Magyarországon megszervezni (1990, 2002, 2018 Study Group on Ethnochoreology,[29] 2013 Study Group on Multipart Music, 2018 on Historical Sources),[30] valamint ebben a három munkacsoportban biztosítani magyarok közreműködését.

Ugyan a magyar jelenlét összességében csökkent a korábbiakhoz képest a nemzetközi színtéren, de mint a fenti adatokból kitűnik, nem szűnt meg – bár hullámzó intenzitással –, mind a mai napig megmaradt. A magyar kutatás nemzetközi súlyának csökkenését alapvetően nem a nemzetközi fórumokon való kisebb részvétel, nem is a hazai műhely belső töredezettsége, az intézményi és személyi feszültségek okozták, hanem két-három tényező együttes hatása. Egyrészt a magyar népzene-kutatói utánpótlás évtizedeken át tartó megoldatlansága, másrészt a magyar kutatás produktumai esetében a megfelelő menedzselés hiánya nemzetközi szinten, harmadrészt és leginkább a népzenetudomány, az etnomuzikológia nemzetközi ideológiai hátterének gyökeres változása, az antropológiai megközelítés térnyerése, majd szinte teljes egyeduralma a tudományágon belül. Magyar oldalról hiányzott a fiatal, korából adódóan az új megközelítések irányába rugalmasabb szakembergeneráció, valamint a magyar kutatás eredményeinek hatékony nemzetközi promóciója. Ezeken a területeken az elmúlt másfél-két évtizedben történtek pozitív irányú elmozdulások: népzenészképzés DLA-fokozat megszerzésének lehetőségével és a zenetudomány szak etnomuzikológiai specializációja PhD-fokozat megszerzésének lehetőségével a Zeneakadémián, amelyeknek köszönhetően fiatal kollégák jelentek meg a szakmában.[31] A magyar kutatási ered-

28 A konferenciának még egy magyarországi előadója volt, Lévai Péter a Magyar Táncművészeti Egyetemről.

29 A tánckutatással foglalkozó munkacsoportban hagyományosan, már a kezdetektől (miután ez volt az első hivatalosan is szerveződő szakmai csoportosulás az IFMC-n belül) biztosított volt a magyarországi kutatók jelenléte és közreműködése. 1990-ben, a budapesti találkozón határoztak három almunkacsoport létrehozásáról, amelyek közül az egyik, a mozdulatelemzéssel foglalkozó csoport kifejezetten a Martin György által képviselt magyar tánckutatási iskolát képviselte. Társtitkári teendőit életének utolsó éveiben Fügedi János látta el, aki kutatói pályáján végig aktív résztvevője volt a munkacsoportnak. Hasonlóképpen Felföldi László is, aki 2006–2013 között a munkacsoport elnöki tisztét is ellátta. A 2002-es és 2018-as szimpóziumokat Szegedre szervezték, az utóbbit már Varga Sándor, aki jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Néprajz és Kulturális Antropológiai tanszékét is vezeti. Elsie Ivancich Dunin–Catherine E. Foley: „ICTM Study Group on Ethnochoreology". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 245–260., ide: 251–252., 258–260.

30 Az elhangzott előadások mindkét szimpózium esetében konferenciakötetben is megjelentek: *Multipart Music. Personalities and Educated Musicians in Traditional Practices.* Third Symposium of the ICTM Study Group on Multipart Music. 12–16 September 2013 Budapest, Hungary. Ed. Pál Richter, Lujza Tari. Budapest: MTA BTK Zenetudományi Intézet, 2015; *Perspectives in Reconsidering Historical Sources of Ethnomusicology. 22nd symposium of the ICTM (today ICTMD) Study Group on Historical Sources of Traditional Music.* Eds. Pál Richter–Gerda Lechleitner–Dániel Lipták. Budapest: ELTE RCH Institute for Musicology, 2025.

31 A Zeneakadémián 2007-től indult meg a gyakorlati népzenészképzés, majd 2011-től a zenetudományi mesterképzésen belül az etnomuzikológia specializáció. Doktori fokozat mindkét irányból

mények közlésénél pedig előírás lett az angol nyelvű publikáció, akár még régebbi, de meghatározó kiadványok esetében is.

A nemzetközi népzenekutatói, etnomuzikológiai kutatásoknál az úgynevezett „antropológiai fordulatot" egy 1964-ben, épp a budapesti IFMC konferencia évében megjelent könyv indította el,[32] amelyben már magának a zenének, a tulajdonképpeni hangzó jelenségnek a vizsgálata másodlagossá vált. A kötet előszavában ugyan a szerző az etnomuzikológia kettős, antroplógiai és muzikológiai megközelítésének kívánatos egyensúlyát említi, de könyvének célját ugyanakkor abban látja, hogy elméleti keretet nyújtson a zene mint emberi viselkedés tanulmányozásához.[33] A kutatás sokkal fontosabb tárgyává lép elő a zenének a szerepe a kultúrában, illetve a zenének mint kulturális jelenségnek a vizsgálata. Az 1970-es évek közepétől a folyamatok felgyorsultak, és végül a tudományág egészét érintő paradigmaváltáshoz vezettek. Tari Lujza 2004-ben már azzal szembesülhetett, hogy a *Study Group on Historical Sources* kétévente megrendezett rendes konferenciájának záró megbeszélésén fiatal német kutatók kifejezték óhajukat, hogy a következő konferencián kizárólag antropológiai kutatásokon alapuló témák legyenek, és mellőzzék a „national" és „folk music"-hoz kötődő tematikát, mint amilyenekkel az akkor lezajlott konferencián a kelet- és közép-európai kutatók szerepeltek.[34] Ehhez köthető az a jelentésváltozás is a tudományágat jelölő terminológiában, hogy az *etnomuzikológia* kifejezés egyre inkább az antropológiára, kultúrakutatásra korlátozódik, míg a korábbi és régiesebb *népzenekutatás* (folk music research) az akadémiai diszciplínán kívüli, értsd nem a „kemény" tudományosságot képviselő, hagyományőrző, civil kezdeményezések tevékenységére utal.[35]

Dobszay László 2010-ben megjelent tanulmányában, *Az összehasonlító népzenetudomány tündöklése és lehanyatlása* címmel részletesen tárgyalja ezt a változást, amelynek egyik eredője a zenetudomány és a népzenetudomány egymástól való elkülönülése:

> Amit Wiora a zenetörténet és népzene izolálódásáról már korábban mondott, most valóság lett: a zenetörténetből egyre inkább kimaradt a népzene, a népzenéből pedig a zenetörténet. Elschek statisztikája szerint a német egyetemek muzikológiai tanszékeiről gyakorlatilag eltűnt a népzene. De igaz ez a népzenekutatás sáncain belül is. Áttanulmányoztam a *Yearbook of Traditional Music* utolsó 16 évfolyamát, a benne szereplő 139

(zenetudományi PhD, népzenész DLA) megszerezhető. A népzene szakirány akkreditációja, majd a Népzene Tanszék vezetése, a doktori iskola népzenei alprogramjának megalkotása, a zenetudományi MA-képzésen belül az etnomuzikológia specifikáció létrehozása szakmailag kifejezetten a ZTI kutatóinak, leginkább Pávai Istvánnak, aki 2021 végéig a népzenei DLA-alprogram vezetője volt, Richter Pálnak, aki 2021 végéig alapító tanszékvezetőként koordinálta a népzenészképzést és Tari Lujzának köszönhető.

32 Alan P. Merriam: *The Anthropology of Music.* Evanston: Northwestern University Press, 1964.

33 Uott, viii.

34 Tari Lujza: „Hagyomány és újjászületés". *Magyar Zene* 43/3. (2005. augusztus), 355–360., ide: 355.

35 A 2022-es lisszaboni világkonferencián egy tekintélyes brit etnomuzikológus fiatal kollégánkkal beszélgetve megkérdezte, hogy kollégánk etnomuzikológus-e vagy népzenekutató (folk music researcher). Kollágánk kérdésére, hogy miért, mi a kettő között a különbség, azt a választ kapta, hogy az etnomuzikológus más népeket kutat, a népzenekutató a sajátját. (Lipták Dániel szóbeli közlése.)

> cikk témái között egyre kevesebb a valóban zenei (mutatja a kották alacsony száma is), az európai jellegű, és mindössze egyetlen írás nevezhető összehasonlító, történeti jellegűnek.[36]

Dobszay egyébként a népzenetudomány szociológiai, társadalmi és a megszólaltatott zene tágabb kontextusa felé fordulást nem egyszerűen az amerikanizálódás sajátos megnyilvánulásának tudja be, hanem annak, hogy a *vergleichende Musikwissenschaft*tal szemben kezdettől meglévő ellenvetések győzedelmeskedtek: történeti vizsgálata nem írott forrásokon alapszik, bizonytalan dolgokat hasonlít össze egymással, és abból von le néha merész következtetéseket, könnyen evolucionista útra téved.[37]

Az etnomuzikológia és az összehasonlító zenetudomány dichotómiájára, ahogy Dobszay tanulmánya is rámutat, nemcsak nálunk figyeltek fel. Más műhelyekben is keresték a kompromisszumot jelentő, elméletileg is megalapozott kiutat, a tudományágon belüli feszültség oldását. A velencei Cini alapítvány által fenntartott, az összehasonlító zenei kutatásoknak szentelt intézetben (Istituto Internazionale di Studi Musicali Comparati – IISMC) három egymást követő évben (2013, 2014, 2015) a tudományág jövőjét kereső és tárgyaló szemináriumokat szerveztek, amelyek előadásaiból, anyagából végül 2017-ben egy könyv is napvilágot látott.[38] A kötet előszavában Francesco Giannattasio, az intézet igazgatója megfogalmazta a szemináriumok és a kötet alapkérdéseit:

> Hogyan maradhat meghatározó diszciplína az etnomuzikológia a jelenlegi globális környezetben, ahol a zene folyamatosan változik, kihívások elé állítja a kutatókat, és interdiszciplinárisabb és transzkulturálisabb megközelítést követel? Még mindig relevánsak az etnomuzikológia régebbi módszerei, vagy egy új tudományágat kellene célul tűznünk, amelyet helyesebb lenne „transzkulturális zenetudománynak" nevezni?[39]

Giannattasio szerint az etnomuzikológia tudományága elérte eredeti célját, dokumentálta a *zenék* létező sokféleségét, gazdagságát. A múltban felfedezett *zenék* közül azonban sok mára szinte teljesen eltűnt, és azok, amelyek még élnek, gyökeresen megváltoztak, és már rég nem képviselik azokat a hagyományokat, amelyeket ötven-hatvan évvel ezelőtt dokumentáltak. A kutatások bizonyos esetekben hozzájárultak a hagyományokkal kapcsolatos sztereotípiákhoz, mintha az idő megállt volna felettük, egy adott állapotban „megfagytak" volna, véletlenszerűen

36 Dobszay László: „Az összehasonlító népzenetudomány tündöklése és lehanyatlása", *Magyar Zene* 48/1. (2010. február), 7–19., ide: 16.

37 Uott, 17.

38 *Perspectives on a 21st Century Comparative Musicology. Ethnomusicology or Transcultural Musicology?* Eds. Francesco Giannattasio and Giovanni Giuriati, Udine: Nota, 2017. A könyvről szóló recenzió: Christina Ghirardini: „Perspectives on a 21st Century Comparative Musicology. Ethnomusicology or Transcultural Musicology?" *Ethnomusicology* 65/1., 2021, 187–189.; https://doi.org/10.5406/ethnomusicology.65.1.0187 (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

39 „How can ethnomusicology continue to be relevant as an academic discipline in the current global climate, where music continually transforms, challenges researchers, and demands a more interdisciplinary and transcultural approach? Are the older methods of ethnomusicology still relevant, or should we aim for a new discipline that could be more properly called 'transcultural musicology'?" Christina Ghirardini: *Perspectives on a 21st Century Comparative Musicology,* 187.

lehetővé téve így egyes jellegzetességek elkülönítését, kiragadását, amelyek azután identitásjelzővé váltak a fiatal generációk számára. Giannattasio példaként említ zenészeket, akik a régi hangrendszert az egyenletesen temperáltra cserélték le, miközben öltözködésükben megőrizték elődeik hagyományait. Egyúttal nehezményezi az etnomuzikológiai kutatások eredményeinek lehetséges hasznosítását a revival, a patrimonializáció (értsd: kulturális örökségbe vonás) és a turizmus érdekében. Megkérdőjelezi a szellemi kulturális örökségek megítélésében az UNESCO szerepét, amely a zenei örökség megmerevítését, „megfagyasztását" kockáztatja, amelynek a természete pedig éppen ellenkezőleg, az átalakulásban van. Meglátása szerint mindez potenciális kockázat a kulturális identitás fogalmára nézve, ezért javasolja a régi és már nem illeszkedő terminológia elhagyását (etnomuzikológia, etnikai, hagyományos zene stb.) és a zenetudományi terület újraegyesítését, a régi összehasonlító szemlélet adaptálását, hogy a tudományágat egy új, transzkulturális zenetudománnyá alakítsák át, amely képes lehet az új áramlatokkal, az új kreativitással, az új zenei nyelvekkel és a médiával foglalkozni.[40] Ugyanakkor vannak a fentiekkel ellentétes álláspontok is. Ulrich Morgenstern osztrák etnomuzikológus egy 2021-ben írt tanulmányában például kifejezetten kiállt a „hagyományos zene" (traditional music) terminus használata és létjogosultsága mellett, és a vele kapcsolatos negatív megnyilvánulásokat a fogalom elégtelen megértésére vezette vissza.[41] Összességében megállapíthatjuk, hogy az etnomuzikológia mint tudományág a 21. század második dekádjának végére elvesztette a nemzetközi szervezetének megalakulásakor, 75 évvel korábban létezett és szilárdnak látszó viszonyítási sarokpontjait, szellemi és a tudomány tárgyát képző alapjait, és ennek következtében egyfajta akadémiai Münchhausen báróként saját magát próbálja ebből az ellentmondásos, bizonytalan helyzetből egy új alapokra helyezett, de az elődök eredményeire építő, megreformált vagy új tudomány státuszába átemelni.[42]

A tudományág teoretikus alapjait elbizonytalanító és végül egy kiszámíthatatlan tudományelméleti „lebegéshez" vezető folyamat a nemzetközi szervezet értekezleteinek összefoglalóiból is látható, ahogy a minél szélesebb demokratizálódás jegyében, az Európán kívüli kutatók és kutatások csatlakozása érdekében egyre szélesebbre tárták a tanács működésterületének kapuit, amivel az egyes ellentmondásokat igyekeztek kiküszöbölni. A tanács névváltozásai is jól mutatják ezt a tendenciát: amikor az első konferenciát tartották 1981-ben Ázsiában, Szöulban, akkor erőteljesen szembesültek azzal, hogy a távol-keleti kultúrák hagyomá-

40 Uott, 187–188.

41 Ulrich Morgenstern: „In Defence of the Term and Concept of Traditional Music", *Musicologist* 5/1. (June 30, 2021), 1–30. DOI: 10.33906/musicologist.913512 (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

42 Ennek a több mint hét évtizedes tudománytörténeti és tudományelméleti folyamatnak a részletes feltárására külön nagyszabású és mélyreható tanulmány lenne, lesz majd csak alkalmas, amelyre jelen keretek között nincs lehetőség. Annyi azonban már most említésre méltó, hogy önmagában a kulturális antropológiai megközelítés nem szükségszerűen kellett volna, hogy eliminálja a hagyományos zenetudományi módszereket, miután a néprajztudományban gyümölcsözően megfér a klasszikus néprajzi alágak mellett.

nyos zenéje nem fér bele az európai népzene fogalomkörébe, hiába szájhagyományos zenekultúra mindkettő. Ezért lett a népzenéből (International Folk Music Council) hagyományos zene (International Council for Traditional Music) a tanács nevében. A 2024-ben bekövetkezett legújabb névváltozás pedig még a hagyományos zene kategórián is túlmutat, tulajdonképpen lefedve mindenféle zenei és táncos jelenséget, már pusztán zenei és táncos hagyományokról szól: *International Council for Traditions of Music and Dance* (A zene és a tánc hagyományainak nemzetközi tanácsa). Az érdeklődés a népzene kapcsán egyre inkább eltolódott a vizsgálandó „tárgytól" a vizsgált tárgy életére, életre hívásának, azaz a zenélésnek a folyamatára. Ma már Kodály és Bartók megközelítése, népzenefelfogása, a zenei elemzés és összehasonlítás fókuszba állítása a főként az angolszász kutatók által kezdeményezett kulturális antropológiai értelmezések szerint meghaladottá vált.[43] Írásaikban ennek példájaként általában mindig Bartókot és Kodályt említik, elfeledvén, hogy az 1950-es években még a nyugati (akkor még főként amerikaiak nélküli) népzenetudomány is hasonlóképpen gondolkodott.

> A népzene definíciója. Ez a konferencia a tudomány jelenlegi helyzetében lehetetlennek tartja a minden tudós számára elfogadható definiálást, ezért a következő ideiglenes meghatározást fogadja el: a népzene szájhagyományozódás útján öröklődött zene. Az evolúció[44] terméke, és a kontinuitás, a variáció és a szelekció körülményeitől függ.[45]

Ennek további tárgyalása vezetett el azután a két évvel később, 1954-ben elfogadott „hivatalos" meghatározáshoz:

> A népzene olyan zenei hagyomány terméke, amely szájhagyományozódás útján alakult ki. A hagyományt formáló tényezők: (i) a folytonosság, amely összeköti a jelent a múlttal; (ii)

43 Sőt nemcsak meghaladottá, hanem politikai áthallással is bíró módon nacionalista érveket szolgáltató megközelítésekké váltak. Philip V. Bohlman írta Bartók magyar népzenei osztályozásáról: „Nyilvánvaló, régi stílusúnak azonosítani dallamokat erős érvet szolgáltatott a magyar nacionalizmus számára. Annak felismerése, hogy a külső hatások alakította új stílusú dallamok ritmusai a nyelvhez való kapcsolatuk alapján szabályozódtak és lazultak, éppolyan erős nacionalista vonzerőt jelentett. A zenei stílusnak, a nemzeti történelemnek és a kulturális ideológiának ez az összefonódása olyan mértékű, hogy nehéznek találjuk eldönteni, a dalok mely jellegzetességét határozták meg zenei vagy ideológiai tényezők, vagy mindkettő." („Clearly, identifying songs in the old style provided a strong argument for Hungarian nationalism. Recognising that songs in the new style had been influenced from the outside—that their rhythms were regularised and loosened from their connection to language—made an equally strong nationalistic appeal. This interweaving of musical style, national history, and cultural ideology is such that we find it difficult to determine which characteristic of a song was determined for musical reasons, which for ideological reasons, and which for both)." Philip V. Bohlman: „The Musical Culture of Europe". In: *Excursions in World Music*. Ed. Bruno Nettl, New Jersey: Upper Saddle River NJ: Prentice Hall, 1991, 191–222., ide: 200.

44 Inkább a népzenére vonatkoztatott sajátos fejlődés értelmében.

45 London, 1952. „Definition of Folk Music. This Conference, deeming it impossible at the present stage of knowledge to define music to the satisfaction of all scholars, accepts the following provisional declaration: Folk Music is music that has been submitted to the process of oral transmission. It is the product of evolution and is dependent on the circumstances of continuity, variations and selection." *Bulletin,* 1952/9., 5. A meghatározásban a kontinuitás, a variáció és a szelekció Cecil Sharp 1907-es munkájának kulcsfogalmaira utal: Cecil J. Sharp: *English Folk-Song. Some Conclusions*. London: Simpkin, 1907.

a variálódás, amely az egyén vagy a csoport alkotó impulzusából fakad; és (iii) a közösség általi szelekció, amely meghatározza a zene fennmaradásának formáját vagy formáit.[46]

Nemcsak a népzene mint fogalom körülírásával, meghatározásával, hanem jelentőségével is foglalkoztak:

Meggyőződésünk, hogy a jelen korban a népzene egyedülálló értéket képvisel, miután (a) önmagában a művészi kifejezés teljes és kielégítő formája, mint ahogy alapja a további zenei fejlődésnek, (b) fontos szerepet játszik a zeneművészet tudományos és történeti, valamint az emberi nem szociológiai tanulmányozásában, és (c) összekötőkapocs minden ország népei között és a kultúra minden szintjén.[47]

Érdemes még a rendszerezéssel foglalkozó munkacsoport 1975-ben Regensburgban tartott szimpóziumának leiratából is idézni:

Az etnomuzikológiai kutatás a használt elemzési és rendszerezési módszerek minőségétől függ, és e módszerek segítségével, nekik köszönhetően vált az etnomuzikológia tudományos kutatási területté. Ezek a módszerek határozzák meg a zenei szerkezet és elemei feltárásának mélységét, a zene stilisztikai, regionális, etnikus és interetnikus jellemzőinek összehasonlítását és ezek szintézisét. Kiemelkedő etnomuzikológusok, mint I. Krohn, Fr. Densmore, Bartók B., F. Kolessa és mások szintén szaktekintélyek voltak az elemzések és rendszerezések területén. A finn és magyar etnomuzikológia magas szintje a múltban az alkalmazott rendszerezési módszerekkel voltak összefüggésben. A jelenben ezeket a módszereket pszichológiai, szociológiai, esztétikai és szemantikai szempontok is erősítik. […] A jövőbeli kutatásoknak két fő iránya nyilvánvaló. A dallam- és szöveganyag szisztematikus vizsgálatával dolgoznunk kell a gyűjteményekben található népzenei anyagok közreadásának rendszerszintű elvein. Kutatni kell a számítógépek pontos, egységes és gyors alkalmazásának lehetőségeit az archívumokban őrzött nagy mennyiségű adat rendezésében.[48]

---

46 „Folk music is the product of a musical tradition that has been evolved through the process of oral transmission. The factors that shape the tradition are (i) continuity which links the present with the past; (ii) variation which springs from the creative impulse of individual or the group; and (iii) selectionby the community, which determines the form or forms in which the music survives." *Journal of the International Folk Music Council* 7. (1955), 23.

47 „BEING CONVINCED that folk music has a unique value in the life of today as (a) being in itself a complete and satisfying form of artistic expression as well as a basis for further musical development, (b) playing an important part in the scientific and historical study of the art of music and in the sociological study of mankind, and (c) forming a bond of union between the peoples of all countries at all levels of culture." Oslo, 1955. Részlet az általános közgyűlés (GA) határozatából. *Bulletin,* 1955/10., 16.

48 „Ethnomusicological research depends on the quality of the methods of analysis and classification used, and it is with their help that ethnomusicology became a scientific field of research. They determine the ability to penetrate into the structure of music and its elements, the comparison of music's stylistic, regional, ethnic and inter-ethnic features and their synthesis. Outstanding ethnomusicologists such as I. Krohn , Fr. Densmore, B. Bartók, F. Ko1essa and others were authorities also in this field of anyalysis and classification. The high level of ethnomusicology in the past in Finland and Hungary was connected with the methods of systematisation used. At present these methods are reinforced by psychological, sociological, aesthetic and semantic viewpoints. […] Two main trends are clear for future research. We have to work on systematic principles of editing folk music material in collections with systematical investigation concerning the melodic as well as textual material. To research the possibilities of a precise, unified and quick application of computers in the classification of mass data preserved in the archives." *Bulletin,* 1975/10., 30.

Nyilvánvalóan méltatlan és leegyszerűsítő, amikor Bartók zenei elemzéseit, az ezek révén levont következtetéseit tudatos vagy ösztönös nacionalista szándék megnyilvánulásaként kezelik, de mindenképpen egyfajta ideológiai keretben válik értelmezhetőnek, miután a tényleges zenétől a kutatási irányok már végletesen eltávolodtak. Számos, tágabb értelemben véve etnomuzikológus kutató a zenéhez mint művészethez és szakmához már egyáltalán nem ért. Valószínűleg a túl szélesen értelmezett, már-már parttalan kutatási terület, ami a szervezet névadásában is tükröződik, okozza az egyre gyakoribb ideológiai megnyilvánulásokat a tanács működése kapcsán, amely megnyilvánulásokban jól követhetők a különböző, leginkább az USA-ból kiinduló úgynevezett progresszív szellemi áramlatok hatásai, önmagukban már csak az előadások címét áttekintve is. Jelenleg a dekolonizáció az egyik leginkább előforduló hívószó,[49] 2020 nyarán pedig az igazgatótanács (EB) etikai bizottsága egy, a BLM mozgalmat támogató és egyúttal a dekolonizációt segítő nyilatkozatot szeretett volna kiadni a tagság nevében.[50] A 2023-as ghánai konferencián pedig a szervezet Ukrajna melletti kiállását demonstrálták,[51] amiben önmagában természetesen nincs semmi felróható, sőt, a megtámadott, katonai erőszakkal fenyegetett emberekkel való szolidaritás kifejezése a mindenkori tudományosság erőssége kell legyen. Ami viszont szembeötlő, hogy a kiál-

49 A szervezet honlapján még külön közleményt és cselekvési tervet is találunk a zenei és tánctanulmányok dekolonizálásáról angol, francia, német, hindi, mandarin, nepáli, perzsa, portugál, spanyol és szuahéli nyelveken: *ICTM Statement and Activities in View of Decolonization of Music and Dance Studies*, https://ictmd.org/documents/decolonization-music-dance-studies (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.).

50 A szervezet titkársága 2020. július 14-én küldte ki tagjainak az e-mailt: Recommendation to issue a Statement in support for the Black Lives Matter movement and the decolonization of music and dance studies (Ajánlás egy nyilatkozat kiadása érdekében a Black Lives Matter mozgalom és a zene- és tánctudományok dekolonizációjának támogatásáról). A Magyar Nemzeti Bizottság 2020. július 17-én kelt válaszlevelében a következő állásfoglalást tette: „We encourage the ICTM to declare: a) its opposition to all forms of violence, whether mental or physical; b) its strong belief in people living together peacefully, in a socially peaceful manner; c) its opposition to all forms of racism, directed against any ethnic group, social and sexual minority, or race. However, we DO NOT agree for the ICTM to provide any support for political organizations or movements, or any organization or movement playing a political role whatsoever. We definitely oppose that the ICTM suggests in any way that in the international scientific life or community, in addition to the scientific performance and the professional criteria of scientific research, further external aspects, whether of social or of ideological nature, influence the constitution of the membership of the scientific organization, the definition of research topics, and scientific dialogue." (Arra biztatjuk az ICTM-et, hogy nyilvánítsa ki: a) ellenzi az erőszak minden formáját, legyen az mentális vagy fizikai; b) szilárdan hisz abban, hogy az emberek békésen, társadalmilag békés módon éljenek együtt; c) ellenzi a rasszizmus minden formáját, amely bármely etnikai csoport, társadalmi és szexuális kisebbség vagy faj ellen irányul. Azonban NEM értünk egyet azzal, hogy az ICTM bármilyen módon támogasson politikai szervezeteket vagy mozgalmakat, illetve bármilyen politikai szerepet betöltő szervezetet vagy mozgalmat. Határozottan ellenezzük, hogy az ICTM bármilyen módon azt sugallja, hogy a nemzetközi tudományos életben vagy közösségben a tudományos teljesítményen és a tudományos kutatás szakmai kritériumain túl további külső, társadalmi vagy ideológiai jellegű szempontok befolyásolják a tudományos szervezet tagságának összetételét, a kutatási témák meghatározását és a tudományos párbeszédet.)

51 Ld. a résztvevőkről készült fényképen: Delegates to the 47th ICTMD World Conference at the University of Ghana, Legon. Photo by Chris Andrew Yebuah, *Bulletin,* 2023/10., 14.

lással párhuzamosan megjelenik egyfajta megfelelési, igazodási kényszerszerű hozzáállás, hogy a konferenciáknak legyenek ukrán témái, illetve résztvevői.[52]

Ha már dekolonizáció, akkor épp a térségünk kapcsán nyugodtan beszélhetünk ennek fordítottjáról, szakmai kolonizációról. Jellemző, hogy nagynevű kiadóknál megjelent sorozatokban, összefoglaló művekben nem az adott terület, ország kutatói írták a rájuk vonatkozó fejezeteket. A Kelet-Európa népzenéjéről szóló fejezetet egy amerikai kolléga írta a világzenének szentelt nagy összefoglaló kötetben.[53] A zenei revivalt tárgyaló, a teljességet célzó oxfordi kézikönyvsorozatban a magyar táncházmozgalomról és az erdélyi vonós népzenéről egy amerikai–ír kutató tanulmányát olvashatjuk, de kifejezetten a táncház jelenségéről ugyancsak egy amerikai kutató írt egy több szempontból vitatható monográfiát, amely egy neves amerikai kiadónál jelent meg.[54]

Áttekintésünk természetesen nem adhat teljes képet a magyar népzenekutatás nemzetközi kapcsolatairól, eredményeiről, de a legnagyobb, a legrégebbi és minden szempontból a legjobban menedzselt nemzetközi etnomuzikológiai fórumként az ICTMD-ben való jelenlét, ezen belül a magyar kutatók súlya, szerepe a szervezeten belül fontos jelzés. Jól kirajzolódik a magyar kutatások hatásvesztése, elszakadása a nemzetközi fővonalaktól, legkurrensebb irányoktól. Pedig a tudományág magyar múltja, hagyományos iskolája, amelyet már-már „utolsó mohikánokként" próbál a magyar szakma felszínen tartani, nagy felelősséget ró népzenekutatóinkra. Bármennyire is szélmalomharcnak tűnik sokszor a számunkra a zenéhez már semmilyen szinten nem kapcsolódó irányzatok mellett érvényesülnünk, de makacsul részt kell venni a mindenkori tanács munkájában, rendszeresen, hagyományos témáinkat is korszerűen megfogalmazva és perezentálva. Csak akkor lehet rá esély, hogy újból jobban érvényesíthessük érdekeinket, ahogy például a 75. évfordulós emlékkönyvbe a Kodály elnökségéről szóló rész megírására is magyar kollégát kértek fel.[55] Ahhoz, hogy nemzetközi szinten meghatározóbb legyen a jelenlétünk, alapfeltétel részletesen és mélyrehatóan tanulmányoz-

52 A lisszaboni konferencián egy lembergi kutató előadása szólt az ukrajnai háborús helyzetről és következményeiről, absztrakfüzet 149. https://ictmusic.org/sites/default/files/documents/world%20conferences/books%20of%20abstracts/abstracts%202022%20ictm%20world%20conference.pdf (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.); a ghánai konferencián már négy, lásd az absztraktfüzetben: 40, 57–58, 86, 236., https://ictmd.org/sites/default/files/documents/world%20conferences/books%20of%20abstracts/abstracts%202023%20ictm%20world%20conference.pdf (utolsó megtekintés: 2026. 01. 11.); a wellingtoni konferencián (2025. január) hasonlóképp négy előadásnak volt ukrán vonatkozású témája. A korábbi konferenciákon átlagosan egy-egy előadás foglalkozik ukrán tematikával, ukrajnai közreműködőket, előadókat pedig csak elvétve találni.

53 Timothy J. Cooley: „Folk music in Eastern Europe". In: *The Cambridge History of World Music.* Ed. Philip V. Bohlman. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, 352–370.

54 Colin Quigley: „The Hungarian Dance House Movement and Revival of Transylvanian String Band Music". In: *The Oxford Handbook of Music Revival.* Ed. Caroline Bithell, Juniper Hill. New York: Oxford University Press, 2014, 182–202. NB. a fejezet szerzője legalább személyesen is tapasztalatot szerzett a magyar és román viszonyokról, táncházakról; Mary N.Taylor: *Movement of the People. Hungarian Folk Dance, Populism, and Citizenship*. Bloomington: Indiana University Press, 2021.

55 Richter Pál: „Zoltán Kodály: IFMC President, 1961–1967". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 79–82.

nunk, feltárnunk a tudományág történetében az elméleti háttér változásait, elbizonytalanodását, a folyamatot, melynek eredményeképpen mára a tematikai lehatárolatlanság, a kezelhetetlen diverzitás és az egymás melletti tökéletes „elbeszélés", a diszciplína parttalanságának veszélyét hordozza. A magunk számára definiálnunk kell a különböző irányzatokat és az azokhoz való viszonyunkat. Ennek ismeretében kell kvázi hivatalosan kinyilvánítanunk és vállalnunk magához a zenei, hangzó anyaghoz köthető kutatások létjogosultságát és hozzáadott értékének felmutatását, valamint megtalálni ehhez a nemzetközi partnereket.

1. FÜGGELÉK

IFMC nemzetközi konferenciák és magyar résztvevőik (az ICTMD honlapja alapján)

1. 1948. Bázel – előadóként részt vett: Lajtha László *(The mechanical recording of folk music);* Veress Sándor *(Folk music in education)*
2. 1949. Velence – csak levelet, üdvözletet küldött: Szabolcsi Bence, Veress Sándor
3. 1950. Bloomington (USA)– magyar résztvevőről nincs adat
4. 1951. Opatija (Abbázia) Jugoszlávia – magyar résztvevőről nincs adat
5. 1952. London– magyar résztvevőről nincs adat
6. 1953. Biarritz & Pamplona (Francia- és Spanyolország) – csak levelet, üdvözletet küldött: Lajtha László
7. 1954. São Paulo (Brazília) – magyar résztvevőről nincs adat
8. 1955. Oslo – nem volt magyar résztvevő
9. 1956. Trossingen & Stuttgart (NSZK) – előadóként részt vett: Járdányi Pál *(Die Bedeutung der Volksmusik in der heutigen Musikwissenschaft und Kunst);* csak levelet, üdvözletet küldött: Lajtha László, Kodály Zoltán
10. 1957. Koppenhága – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Lajtha László, Vargyas Lajos
11. 1958. Liège (Belgium) – előadóként részt vett: Szentpál Mária *(Kinetography in the Service of Comparative Folk Dance Ethnography);* küldöttként részt vett: Grabócz Miklós (a Radio Commission ülésen); csak levelet, üdvözletet küldött: Lajtha László
12. 1959. Sinaia & Bukarest – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Jagamas János (a Román Tudományos Akadémia Kolozsvári Archívumának képviseletében), Rajeczky Benjamin; csak levelet, üdvözletet küldött: Lajtha László
13. 1960. Bécs – előadóként részt vett: Vikár László *(Recherches folkloriques en Extrême-Orient et au bord de la Volga);* részt vett még (a *Bulletin* szerint): Rajeczky Benjamin, Lajtha László; csak levelet, üdvözletet küldött: Vargyas Lajos
14. 1961. Québec (Kanada) – nem volt magyar előadó, de Ádám Jenő mint a Magyar Nemzeti Bizottság vezetője jelen volt; csak levelet, üdvözletet küldött: Kodály Zoltán (mint elnök köszöntőt írt) és Lajtha László
15. 1962. Gottwaldov (Csehszlovákia) – előadóként részt vett: Sárosi Bálint, Kiss Lajos (ők tartották a két nyitóelőadást), Pesovár Ernő, Martin György; további résztvevők (a *Bulletin* szerint): Kodály Zoltán és felesége, Ádám Jenő, Grabócz Miklós, Lajtha László, Rajeczky Benjamin, Vikár László, Vargyas Lajos

16. 1963. Jeruzsálem (Izrael) – előadóként részt vett: Kodály Zoltán (elnöki köszöntő, megnyitó), Vargyas Lajos *(Bartók's themes in folk-song style)*, Szabolcsi Bence *(Hebrew recitative-types in Hungary)*, Vikár László *(Paralleles orientales de l'interpretation des chansons populaires hongroise)*, Sárosi Bálint *(Les chemins de la culture instrumentale en Hongrie);* részt vett még (a *Bulletin* szerint): Grabócz Miklós, Kodály Zoltánné, Szabolcsi Bencéné, Vargyas Lajosné
17. 1964. Budapest – a Szervezőbizottság tagjai: Ádám Jenő, Rajeczky Benjamin, Vargyas Lajos, Vikár László. Magyar résztvevők: lásd a 2. Függeléket
18. 1966. Legon, Accra (Ghana) – előadóként részt vett: Sárosi Bálint, Martin György; részt vett még (a *Bulletin* szerint): Kulifay G. (Afrika Társaság, MTA)
19. 1967. Ostende (Belgium) – Martin György *(Performing styles in the dances of the Carpathian basin)*, Vikár László *(Les types mélodiques tchéremisses)*, Olsvai Imre *(Performing styles in Hungarian folk music)*, Vargyas Lajos *(Manières d'exécution dans le chant Mongol);* részt vett még (a *Bulletin* szerint): Grabócz Miklós, Kodály Zoltánné[56]
20. 1969. Edinburgh – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Grabócz Miklós, Rajeczky Benjamin, Vikár László
21. 1971. Kingston (Jamaica) – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Grabócz Miklós; csak levelet, üdvözletet küldött: Rajeczky Benjamin
22. 1973. Bayonne (Franciaország) – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Szomjas-Schiffert György, Vikár László
23. 1975. Regensburg (NSZK) – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Rajeczky Benjamin, Sárosi Bálint, Vikár László
24. 1977. Honolulu (USA) – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Kocsár Miklós (Magyar Rádió)
25. 1979. Oslo (Norvégia) – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Sárosi Bálint, Vikár László
26. 1981. Szöul (Dél-Korea) – átnevezik a szervezetet ICTM-re, magyar résztvevőről nincs adat; csak levelet, üdvözletet küldött: Sárosi Bálint
27. 1983. ICTM innentől – New York (USA) – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Sárosi Bálint
28. 1985. Stockholm és Helsinki – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Sárosi Bálint, akit *Liaison Officer*nek választottak a Federation International des Jeunesses Musicales-ba, valamint beválasztották az 1987-es ICTM konferencia szervezőbizottságába.
29. 1987. Kelet-Berlin – magyar résztvevő (a *Bulletin* szerint): Sárosi Bálint
30. 1989. Schladming (Ausztria) – előadóként részt vett: Falvy Zoltán *(Wunderhorn-Lieder im Volksgebrauch ihrer Zeit and in Gustav Mahlers Bearbeitung)*, Tari Lujza *(100 Years of Folk Music Research in Hungary – and Historical Sources)*, Felföldi László *(Formal and Musical Characteristics of Ritual Dances in Hungary)*,

56 A *Bulletin* szerint nem volt ott Olsvai Imre, aki viszont a konferenciaprogramban szerepelt: *Bulletin,* 1967/11., 5.

Szomjas-Schiffert György *(Tschechisch-mährische und ungarische volksmusikalische Verbindungen)*, Sárosi Bálint (a Musikanten und Tänzer aus Ungarn ülésszak elnöke), Halmos István *(Historical Survey of Folk Dance-Music Research in Hungary)*, Virágvölgyi Márta *(Spieltechnische Fragen der traditionellen Tanzmusik von Gyimes und Magyar Palatka in Transsylvanien)*, Jánosi András *(On the Bowing Technique of a Gipsy Band Leader in the Village of Szék)*, Konkoly Elemér *(The Bass Accompaniment of Dance Music in the Village Szék)*, Halmos Béla *(Hungarian Polyphonic Instrumental Folk Dance Music. Methodological Issues and Results of Research)*, Juhász Zoltán *(Some Particular Features of Recorder Playing in Transsylvania and Moldavia)*, Paksa Katalin *(Connections of Style and Dialect in the Ornamentation of Hungarian Folk Songs)*, Vavrinecz András *(Presentation of a Transsylvanian Band Leader)*, Rudas Márta *(Application of Database Programmes in Folk Music Research)*

31. 1991. Hongkong – magyar résztvevők (a *Bulletin* szerint): Sárosi Bálint
32. 1993. Berlin – nem volt magyar résztvevő
33. 1995. Canberra (Ausztrália) – nem volt magyar résztvevő
34. 1997. Nyitra – előadóként részt vett: Felföldi László *(Influence of social and political ideology on attitude to folk dance in Hungary in 19th and at the beginning of the 20th centuries)*, Olsvai Imre *(Connections between Croatian–Hungarian–Slovakian folk music; Use of tunes either in folk customs or generally [without any customs])*, Pintér István *(Computer aided transcription of folk music)*
35. 1999. Hirosima (Japán) – előadóként részt vett: Kárpáti János (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem)
36. 2001. Rio de Janeiro (Brazília) – nem volt magyar résztvevő
37. 2004. Fucsou és Csüancsou (Kína) – előadóként részt vett: Sipos János *(Similar Melody Styles in Northern China, Hungary, and the Volga-Kama Region)*
38. 2005. Sheffield (Nagy-Britannia) – előadóként részt vett: Sipos János *(The Religious Music and Dances of the Bektashis Living in Thrace)*, Kovalcsik Katalin *(A Romani Approach to „Traditions" and „Memory" among Musicians in the Capital)*, Tari Lujza *(Village Gypsy Musicians from the Beginning of Modern Ethnomusicology until 1914)*
39. 2007. Bécs – előadóként részt vett: a „Tradition and new aspects in ethnomusicology, the citadel of research, in Hungary" című panelben Felföldi László *(Hungarian ethnochoreology today)*, Kovalcsik Katalin *(Research of Roma music in the Institute of Musicology of the Hungarian Academy of Sciences)*, Lázár Katalin *(Collection and system of traditional games and plays in the Institute of Musicology of the Hungarian Academy of Sciences)*, Richter Pál *(The Folk Music Department at the 'Liszt Ferenc' University of Music, Budapest)*, Szalay Olga *(Searching for the essential rules of folk music)*, Tari Lujza *(New approaches in the research of folk instruments and instrumental traditional music);* a magyar panelen kívül: Kovalcsik Katalin *(Romani researches in Hungary and the Romani folklore movement)*, Sipos János *(Hungarian research on the musical heritage of the Turkic world; Tradition and revival: How do musical styles of Karachays living in Turkey change?)*

40. 2009. Durban (Dél-Afrika) – előadóként részt vett: Kovalcsik Katalin *(„It is all in the song". Song, speech, discourse and emotion among the old people in a Hungarian village)*
41. 2011. St. John's (Kanada) – előadóként részt vett: Kovalcsik Katalin *(Tradition and Modernity in the Music of Hungarians and Roma in a Hungarian Village)*
42. 2013. Sanghaj (Kína) – előadóként részt vett: Sipos János *(On the Singing and Dancing of Some Asian Sufi Communities and Shamans)*
43. 2015. Asztana (Kazahsztán) – előadóként részt vett: Sipos János *(A Monograph of the Kyrgyz Folksongs – The Result of a Long Fieldwork Series)*
44. 2017. Limerick (Írország)[57] – előadóként részt vett: Richter Pál *(Harmonies Used in Hungarian Folk Tradition vs. the Harmonization of Folk Song Arrangements by Bartók and Kodály)*, részt vett még: Felföldi László
45. 2019. Bangkok (Thaiföld) – előadóként részt vett: a „From Research-based Practice to Practice-based Research in Hungary" című panelben: Richter Pál *(How Did the Revival Musicians of the Táncház [DanceHouse] Movement Inspire and Thematize Ethnomusicological Research, and Become Experts of It?)*, Salamon Soma *(Practice-Based Analytic Approach in Ethnomusicology Through the Transylvanian Flute Tradition)*, Mihó Attila *(In Search of Connecting Playing Techniques. Research Results on the Hungarian Fiddle Tradition by a Professional Musician)*
46. 2022. Lisszabon (Portugália) – előadóként részt vett: az „In New Disguise. Changes in the Traditional Music and Dance Culture in Hungary" című panelben: Richter Pál *(Formation or Deformation? Traditional Village Music in Urban Milieu)*, Lipták Dániel *(Representations of Non-Hungarian Culture in the Hungarian Dance House Movement)*, Salamon Soma *(Metamorphosis in the Dance House. Revivalist Impacts on a Village Flute Player)*
47. 2023. Legon (Ghána) – nem volt magyar résztvevő
48. 2025. Wellington (Új-Zéland) – nem volt magyar résztvevő

2. FÜGGELÉK

Magyar résztvevők az 1964-es budapesti konferencián (Bulletin, 1964/10., 5–7.)
Adam, Professor J. [Prof. Ádám Jenő zeneszerző, karnagy, népdalgyűjtő] (Budapest), Hungarian National Committee of IFMC
Agocsy, Professor L. [Agócsy László zenepedagógus, karnagy] (Pecs)
Andrasfalvy, Dr. B . [Dr. Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató] (Institut Scientifique de Transdanubie, Pecs) [Dunántúli Tudományos Intézet, Pécs]
Barsi, Professor E. [Prof. Barsi Ernő néprajzkutató, zenetörténész] (Gyor)
Bartok, Jr., B. [ifj. Bartók Béla] (Budapest)
Borsai, I. [Borsai Ilona népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Borzeki, B. [Borszéki Béla György népzenegyűjtő] (Budapest)
Borvendeg, E. [Borvendég Erzsébet népzenekutató] (Budapest)

57 A programban és az absztraktfüzetben megszűnik a résztvevők országjelzése.

Csenki, I. [Csenki Imre zeneszerző, karnagy] (Ballet Folklorique Hongrois, Budapest) [Magyar Állami Népi Együttes]
Cserey, I. [Cserey József tanár, zenetanár, népzenekutató] (Kalocsa)
Csepfalvy, K. [Csébfalvi Károly matematikus, számítástechnikus] (Centre des machines electroniques a calculer, Budapest) [Nehézipari Minisztérium Ipargazdasági és Üzemszervezési Intézet Számolóközpont, Budapest]
Czaran, L. [Czárán László lejegyző] (Budapest)
Dezsenyi, M. [Dezsényi Magdolna ének-zenetanár, karnagy] (Budapest)
Dille, D. [Denijs Dille katolikus pap, zeneszerző, Bartók-kutató] (Archives de Bartok, Budapest)
Domokos, P. [Domokos Pál Péter tanár, néprajzkutató] (Budapest)
Fabian, I. [Fábián Imre zenetörténész, zenekritikus] (Budapest)
Falvy, Dr. Z . [Dr. Falvy Zoltán zenetörténész] (Archives de Bartok, Budapest)
Gardonyi, Dr. Z. [Dr. Gárdonyi Zoltán zeneszerző, zenetudós] (Conservatoire de Budapest) [Zeneakadémia, Budapest]
Grabocz, M. [Grabócz Miklós zeneszerző, népdalgyűjtő rádiós szerkesztő], representing Radio et Television Hongroise, Budapest) [Magyar Rádió és Televízió, Budapest]
Halkovics, J. [Halkovics János zenetanár, népzenegyűjtő, zenei szerkesztő] (Radio et Televison Hongroise, Budapest) [Magyar Rádió és Televízió, Budapest]
Halmos, Dr. I. [Dr. Halmos István népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Havass, M. [Havass Miklós matematikus, számítástechnikus] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Hegyi, I. [Hegyi Imre néprajzkutató, muzeológus] (Musee d'Ethnographie, Budapest) [Néprajzi Múzeum, Budapest]
Igaz, M. [Igaz Mária népi gyermekjáték-kutató] (Budapest)
Jardanyi, Dr. P. [Dr. Járdányi Pál zeneszerző, népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Kalman, Professor L. [Prof. Kálmán Lajos zenetanár, népzenekutató] (Kecskemet)
Kammerer, Dr. L. [Dr. Kammerer László gazdasági ügyintéző, gyűjteményi adminisztrátor] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Katanics, Professor M. [Prof. Katanics Mária karnagy, zenepedagógus, népzenegyűjtő] (Budapest)
Katona, Dr. I. [Dr. Katona Imre néprajzkutató] (Universite de Budapest, Faculte de Folklore) [ELTE, Folklore Tanszék]
Karpati, J. [Kárpáti János zenetörténész] (Conservatoire de Budapest, Bibliotheque) [Zeneakadémia, Könyvtár]
Kecskemeti, Dr. I. [Dr. Kecskeméti István zenetörténész] (Section de Musique de la Bibliotheque National Szechenyi, Budapest) [Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára, Budapest]
Keleti, Mrs. I. [Keletiné Eisenhoffer Norma gazdasági vezető, gyűjteményi adminisztrátor] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)

Kerenyi, Dr. Gy. [Dr. Kerényi György zeneszerző, népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Kertesz, Gy. [Kertész Gyula népzenekutató, hangtechnikus] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Kiss, Dr. L. [Dr. Kiss Lajos népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Kodaly, Dr. Z. [Dr. Kodály Zoltán] (Budapest), President of the IFMC
Kodaly, Mrs. Z. [Kodály Zoltánné] (Budapest)
Kovacs, M. [n. a.] (Budapest)
Lajtha, Mrs. L . [Lajtha Lászlóné] (Budapest)
Levay, Mrs. Gy. [Lévainé Gábor Judit népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Luko, G. [Lükő Gábor néprajz- és népzenekutató] (Baja)
Maacz, L. [Maácz László néptánckutató] (Ballet Folklorique Hongrois, Budapest) [Magyar Állami Népi Együttes, Budapest]
Martin, Dr. Gy. [Dr. Martin György néptánckutató] (Institut de Culture Populaire, Budapest) [Népművelési Intézet, Budapest]
Nagy, Professor C. B. [Prof. C. Nagy Béla népzenekutató, zenepedagógus] (Budapest)
Nemesszeghy, Professor Mrs. L. [Prof. Nemesszeghy Lajosné Szentkirályi Márta zenepedagógus] (Kecskemet)
Nosek, J. [Nosek János hangtechnikus] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Olsvai, I. [Olsvai Imre népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Olsvai , Mrs. I. [Olsvai Imréné] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Pal , M . [Pál Máté szerkesztő] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Papp, Professor G. [Prof. Papp Géza zenetörténész] (Budapest)
Paulovics, Dr. G. [Dr. Paulovics Géza népzenegyűjtő, könyvtáros] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Pesovar, P.[58] [Pesovár Ferenc néprajz-, néptánc- és népzenekutató] (Musee de Szekesfehervar) [István Király Múzeum, Székesfehérvár]
Pesovar, E. [Pesovár Ernő néptánckutató] (Musee d'Ethnographie, Budapest) [Néprajzi Múzeum, Budapest]
Pogany, P. [Pogány Péter tanár, folklorista] (Budapest)
Prahacs, Professor Dr. M. [Prof. Dr. Prahács Margit zenetörténész] (Budapest)
Racz, I. [Rácz Ilona népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Rajeczky, Dr. B. [Dr. Rajeczky Benjamin katolikus pap, népzenekutató, zenetörténész] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Sarosi, Dr. B. [Dr. Sárosi Bálint népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)

58 Elírás, helyesen: F.

Szomjas-Schiffert, Dr. Gy. [Dr. Szomjas-Schiffert György népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Sebestyen, Mrs. I. [Sebestyén Józsefné, Farkas Ilona karnagy, népzenész] (Budapest)
Somfai, L. [Somfai László zenetörténész] (Archives de Bartok, Budapest)
Szabolcsi, Dr. B. [Dr. Szabolcsi Bence zenetörténész] (Archives de Bartok, Budapest)
Szeghy, Professor E. [Prof. Szeghy Endre zeneszerző, zenepedagógus, népzenekutató] (Szeged)
Szendrey, J. [Szendrei Janka népzenekutató, zenetörténész] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Szoke, P. [Szőke Péter ornitológus, zenetudós, népzenekutató] (Budapest)
Sztano, P. [Sztanó Pál hangtechnikus] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Toth, Cs. K. [Csomasz Tóth Kálmán református lelkész, zenetörténész] (Budapest)
Toth, M. [Tóth Margit népzenekutató] (Musee d'Ethnographie, Budapest) [Néprajzi Múzeum, Budapest]
Utry, E. [n. a.] (Budapest)
Vajda, Professor J. [Prof. Vajda József tanár, népzenekutató] (Zalaegerszeg)
Vargyas, Dr. L. [Dr. Vargyas Lajos néprajz- és népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Vavrinecz, V. [Vavrinecz Vera zenetörténész, archívumi munkatárs] (Budapest)
Vig, R. [Víg Rudolf népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Vikar, Dr. L. [Dr. Vikár László népzenekutató] (Hungarian Academy of Sciences, Budapest)
Vikar, Mrs. L. [Vikár Lászlóné] (Budapest)
Vujicsics, T. [Vujicsics Tihamér zeneszerző, népzenekutató] (Budapest)

Irodalomjegyzék

Bartók Béla levelei. Szerk. Demény János. Budapest: Zeneműkiadó, 1976.

Bartók, Béla: *Rumanian Folk Music,* I III. Ed. Benjamin Suchoff. The Hague: Martinus Nijhoff, 1967.

Bartók, Béla: *Slovenské ľudové piesne*, I–IV. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1959, 1970, 2007, 2022.

Bartók Béla: Török népzene Kis-Ázsiából. Közr. Sipos János, Budapest: L'Harmattan BTK Zenetudományi Intézet, 2019.

Bartók, Béla: *Turkish Folk Music from Asia Minor.* Ed. Benjamin Suchoff. Princeton: Princeton University Press, 1976.

Bartók, Béla: *Turkish Folk Music from Asia Minor.* Rev. ed. Péter Bartók. Homosassa: Bartók Records, 2002.

Bohlman, Philip V.: „The Musical Culture of Europe". In: *Excursions in World Music,* 191–222.

Bulletin of the International Folk Music Council, https://ictmusic.org/publications/bulletin-ictmd/past-issues.

The Cambridge History of World Music. Ed. Philip V. Bohlman. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

Celebrating the International Council for Traditional Music. Reflections on the First Seven Decades. Eds. Svanibor Pettan, Naila Ceribašić, Don Niles. Ljubljana: University of Ljubljana Press and International Council for Traditional Music, 2022.

Cooley, Timothy J.: „Folk music in Eastern Europe". In: *The Cambridge History of World Music*, 352–370.

Dobszay László: „Az összehasonlító népzenetudomány tündöklése és lehanyatlása", *Magyar Zene* 48/1. (2010. február), 7–19.

Dunin, Elsie Ivancich and Catherine E. Foley: „ICTM Study Group on Ethnochoreology". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 245–260.

Elschek, Oskár–Lydia Mikušova: „Publications, Studies, and Activities of ICTM Study Group on Analysis and Systematization of Folk Music", *Yearbook for Traditional Music* 23. (1991), 181–189.

Elschek, Oskár: „Some Reflections Concerning the Study Group on Analysis and Systematization of Folk Music and Other Early Study Groups". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,*392–395.

Excursions in World Music. Ed. Bruno Nettl. New Jersey: Upper Saddle River NJ: Prentice Hall, 1991.

Fodor Pál: „A Bölcsészettudományi Kutatóközpont rövid története, 2011–2020". In: *A változás állandósága*, 13–47.

Folk Music Research in Hungary. Resp. ed. Lajos Vargyas. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1964.

Ghirardini, Christina: „Perspectives on a 21st Century Comparative Musicology. Ethnomusicology or Transcultural Musicology?", *Ethnomusicology* 65/1., 2021, 187–189. [book review] https://doi.org/10.5406/ethnomusicology.65.1.0187

Hungarian Folk Music. Szerk. Rajeczky Benjamin. Budapest: Qualiton, 1964, LPX 1187.

Journal of the International Folk Music Council, 1–20 (1949–1968).

Kodály Zoltán: „Két zenei konferencia Budapesten" (1964). In: uő: *Visszatekintés,* III., 128–129.

Kodály Zoltán: *Visszatekintés. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok,* III. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum Kiadó, 2008.

László Szabolcs: *Cold War Brokers. Hungarian-American Cultural Exchanges and Transnational Mobility, 1956–1989*. London: Bloomsbury Academic, 2026.

László Szabolcs: „Világkörüli útra indul a Kodály-módszer. Két nemzetközi konferencia a kádári Magyarországon". *Újkor.hu* 2024. 07. 27., https://ujkor.hu/content/vilagkoruli-utra-indul-a-kodaly-modszer-nemzetkozi-konferencia-a-kadari-magyarorszagon.

Merriam, Alan P.: *The Anthropology of Music.* Evanston: Northwestern University Press, 1964.

Morgenstern, Ulrich: „In Defence of the Term and Concept of Traditional Music", *Musicologist* 5/1. (June 30, 2021), 1–30. DOI: 10.33906/musicologist.913512

Multipart Music. Personalities and Educated Musicians in Traditional Practices. Third Symposium of the ICTM Study Group on Multipart Music. 12–16 September 2013 Budapest, Hungary. Ed. Pál Richter, Lujza Tari. Budapest: MTA BTK Zenetudományi Intézet, 2015.

Niles, Don: „ICTM Study Groups. Origins and Issues". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 2022, 211–224.

The Oxford Handbook of Music Revival, ed. Caroline Bithell, Juniper Hill. New York: Oxford University Press, 2014.

Perspectives in Reconsidering Historical Sources of Ethnomusicology. 22nd symposium of the ICTM (today ICTMD) Study Group on Historical Sources of Traditional Music. Eds. Pál Richter–Gerda Lechleitner–Dániel Lipták. Budapest: ELTE RCH Institute for Musicology, 2025.

Perspectives on a 21st Century Comparative Musicology: Ethnomusicology or Transcultural Musicology? Eds. Francesco Giannattasio–Giovanni Giuriati, Udine: Nota, 2017.

Programme 1989 ictm world conference, https://ictmd.org/sites/default/files/documents/world%20conferences/programmes/programme%201989%20ictm%20world%20conference.pdf.

Quigley, Colin: „The Hungarian Dance House Movement and Revival of Transylvanian String Band Music". In: *The Oxford Handbook of Music Revival,* 182–202.

Richter Pál: „Zoltán Kodály: IFMC President, 1961–1967". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 79–82.

Richter Pál: „'Ha ló nincs, a szamár is jó'. Kodály Zoltán és a Nemzetközi Népzenei Tanács elnöki tisztsége (1961–1967)", *Magyar Zene* 62/2. (2024. május), 204–212.

Richter Pál: „A 200 éves Magyar Tudományos Akadémia és a népzenekutatás", *Magyar Tudomány,* 186/2. (2025), 245–255.

Richter Pál: „Zenetudomány és intézete". In: *A változás állandósága*, 273–303.

Sharp, Cecil J.: *English Folk-Song. Some Conclusions*. London: Simpkin, 1907.

Studia Musicologica. VII. Red. Zoltán Kodály, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1965.

Sultanova, Razia: „ICTM Study Group on Music of the Turkic-speaking World". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 356–362.

Szlovák népdalok. Bartók Béla Tót népdalok című gyűjteményének „piszkozata". Szerk. Sztakovics Erika, Käfer István. Szeged: Gerhardus, 2011.

Tallián Tibor: *A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének rövid története,* https://www.zti.hu/files/zti/MTA_ZTI_Tortenete.pdf, 2001.

Tari Lujza: „Hagyomány és újjászületés", *Magyar Zene* 43/3. (2005. augusztus), 355–360.

Taylor, Mary N.: *Movement of the People. Hungarian Folk Dance, Populism, and Citizenship*. Bloomington: Indiana University Press, 2021.

Ujfalussy József (szerk.): „Studiengruppe für Analyse und Systematisierung der Volksmusik (IFMC); Debrecen—1978." *Studia Musicologica* 20/1–4. (1978), 213–379.

A változás állandósága. Humán tudományi kutatások a Bölcsészettudományi Kutatóközpontban 2012–2025. Köszöntő kötet Balogh Balázs 60. születésnapjára. Szerk.: Borsos Balázs, Molnár Antal. Budapest: ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja, 2026.

Yearbook for Traditional Music, 13– (1981–).

Yearbook of the International Folk Music Council, 1–12. (1969–1980).

Ziegler, Susanne–Ingrid Åkesson: „ICTM Study Group on Historical Sources". In: *Celebrating the International Council for Traditional Music,* 263–269.

ABSTRACT

Pál Richter

ON THE WAY TO ISOLATION?

The Role and Presence of Hungary in the International Organization of Folk Music Research

The five international conferences organized by the International Folk Music Council (IFMC) under the presidency of Zoltán Kodály (1961–1967) were each attended by Hungarian participants. Kodály himself was able to attend only three of these conferences, but, as President of the IFMC, he played a role in the shaping, selection, and formulation of the themes. These conference themes – the analysis of vocal and instrumental styles, folk dances and their music, a musically based systematic classification of folk songs (which was also the topic of the Budapest conference), and the connection between folk music and music history – were closely linked to the main tasks and goals of Hungarian folk music research. It is thus safe to say that one of the leading research facilities of international folk music research at that time was located in Budapest. Subsequently, Hungarian ethnomusicological research lost its defining role, as the presence and influence of Hungarian scholars on the international stage diminished. The fusion in 1974 of music history and folk music research into a single research institution was not able to reverse this trend. Viewed from the outside, it might have seemed as if the Hungarian ethnomusicological profession had retreated into a kind of seclusion, despite the fact that it had undertaken serious, major projects, and many scholars spared no effort to make these projects visible in international forums. More than half a century later, uncovering and analyzing the background of this unfavourable process is a necessary task, though not in itself sufficient, for the future of Hungarian folk music research.

Pál Richter was born in Budapest, graduated from the Liszt Academy of Music as a musicologist in 1995, and was awarded a PhD degree in 2004. His special field of research is 17th-century music in Hungary, and he conducted his PhD research on the same subject. His other main fields of interest are Hungarian folk music, classical and 19th-century music theory and multimedia in music education. Since 1990 he has been involved in the computerized cataloguing of the folk music collection of the Institute for Musicology and has also participated in ethnographic field research. In 2005 he became head of the Folk Music Archives, and since 2012 has been the director of the Institute for Musicology, Research Centre for the Humanities. He regularly gives papers at conferences abroad, and publishes articles and studies. He teaches music theory and the study of musical forms at the Liszt Academy in Budapest. From 2007 till 2021 he directed the newly founded folk music training at the Academy, where he was the founding head of the Folk Music Department.